

Tíðargrein

Jonhard Eliassen

Tvítýdd gleðiboð úr glasborgini á Argjum

Á heimasíðuni hjá gjaldstovuni hefur almenningurinn í dag atgongd til yvirlit, sum vísa figgjarætlanir og roknskap hjá landi og kommunum. Opinleikin er stórur í mun til farna tíð. Til ber at grava seg rættuliga langt niður í smálutir í roknskapum. Sama er galdandi fyri figgjarætlanir. Eisini ber til at samanbera ætlanir um útreiðslur og inntøkur við roknskapin.

Hetta er stórt frambrot, hvat opinleika viðvikur, og skulu starvsfólkini á gjaldstovuni hava rós fyri megnararbeiðið, sum gjørt er.

Eg havi í seinastuni víst á, at tað, sum vundið er við hesum opinleika, er við at fara fyri skeyti aftur við vantandi gjøgnumskygni, sum hefur tikið seg upp, m.a. eftir at nýggja játtanarlógin varð samtykt í 2009.

Snýr seg millum annað um nýggja møguleikan at flyta óbrúktar lógjáltan úr einum ári í annað. Havi tikið rívan til og samanlíknað tað, ið hent er í 2011 við grunnaskipanina, sum galdandi var í 80 árunum. Tað, sum nýliga er hent, er, at ætlan og roknskapur eru komin í bland í sambandi við ilógur.

Eri hvørki móti skilvísari nýtslu av fluttum lógjáltanum tvørtur um ár ella grunnaskipanum, men ávari móti skrásetingarháttinum, sum gjaldstovan nýliga - eftir boðum úr Fíggjarmálaráðnum - er farin undir, og sum ger, at figgjarætlan og roknskapur fyri landið verða vavd saman.

Sissandi svar frá aðalstjóranum í Fíggjarmálaráðnum?

Aðalstjórin í Fíggjarmálaráðnum, Atli Leo, skrivur í grein í bløðunum nú um dagarnar, at eingin orsök er halda, at vandi er á fer. Løgtingið og onnur, sum hava tørv á álítandi tølum um tað, sum hefur við landskassan at gera, skulu kenna seg í tryggum hondum. Ítøkiliga er boðskapurin:

- samanberingin við játtanar- og roknskaparviðurskiftini í dag við tey í 80 árunum er ikki røtt
- gott skil er á grundleggjandi figgjarpolitisku hugtøkunum RLÚ1 og RLÚ2

Vónandi er onkur, sum letur seg troysta. Eg geri tað so ikki eftir at hava tikist við talrøðir landskassans síðan 1988, og als ikki eftir at hava lisið boðskapin frá aðalstjóranum. Meti framvegis, at grundir eru til

at umhugsa skrásetingarháttin, sum tikin varð í nýtslu í 2010, av nýggjum.

Er samanberingin við grunnaskipanina í 80 árunum av leið?

Grunnaskipanin í 80 árunum varð brúkt og misbrúkt í politiskum taktikki. Grunnarnir vóru - tá ið ringast stóð til - millum 90 og 100 í tali, hvør við sínum endamáli, ásett av lögtinginum. 'Eginpeningurin'

»Eri hvørki móti skilvísari nýtslu av fluttum lógjáltanum tvørtur um ár ella grunnaskipanum, men ávari móti skrásetingarháttinum, sum gjaldstovan nýliga - eftir boðum úr Fíggjarmálaráðnum - er farin undir, og sum ger, at figgjarætlan og roknskapur fyri landið verða vavd saman«

umboðaði upphæddina, sum tøk var til endamálið fyri einstaka grunnin.

Skrásetingarhátturin, ið nýttur varð, virkaði soleiðis, at játtanir vórðu bókaðar sum útreiðslur í rakstrarroknskapinum hjá landskassanum til grunnar, sum meira og minni lögfrøðiliga vóru partar av landskassanum. Roknskapartekniskt varð mótsvarið inntøkur hjá ymsu grunnunum umframt tilhoyrandi broytingar í eginpeningi og ogn. Ognirnar kundu vera 'innlán' í landskassanum ella innlán í peningastovnunum.

Grunnarnir livdu eftir hetta sítt egna lív á javnanum í roknskapi landskassans. Grunnar, sum landskassin á rakstrinum eina árið hevði útreiðslur til, kundu eftirfylgjandi árið - ella seinni - brúka peningin til tað, hann varð ætlaður til. Nær hetta hendi, var ringt at halda skil á. Tískil var trupult at vita, nær og hvussu landskassin við útreiðslum sínum ávirkaði innlendska eftirspurningin

Skrásetingarhátturin, sum í dag verður brúktur, minnir um grunnaskipanina í 80 árunum. Lat meg taka figgjarárið 2011 sum dømi.

Hvat sigur landskassaroknskapurin?

Løgtingið játtaði í 2011 góðar 230 mkr

til bygging og aðrar ilóguútreiðsur. Í so lítil upphædd, havandi í huga stóra arbeiðsloysi og fráflytingina, sum fer fram. Tí var at vóna, at hvør einasta króna, lögtingið játtaði fyri at halda eftirspurninginum uppi, varð gagnnýtt. Men so varð ikki.

Útreiðslurnar í 'vanliga' roknskapinum fyri 2011 (§§ 2-15) vísa, at brúktar eru 227 mió kr av játtaðum 233 mkr. Verður hugt nærri - til hetta krevst nú óneyðuga stórur førleiki - kemur tó til sjóndar, at

bert 147 mkr veruliga eru brúktar av játtanini. Onkrar óbrúktar lógjáltanir eru burturfalnar, meðan heilar 94 mkr av óbrúktum lögum eru útreiðsluførðar í vanliga roknskapinum fyri síðan at verða inntøkuførðar uttan fyri vanliga roknskapin undir nýggjari § 99. Hetta er bókhaldstekniskt 'HOKUS POKUS', sum ger roknskapin óneyðuga tørførar at skilja hjá bæði leikum og lærðum.

Atli Leo, aðalstjóri, skrivur í grein sínari, at eg ikki eigi at samanbera játtanar- og roknskaparskipanina í dag við hana, ið galdandi var í 80 árunum, m.a. við at vísa á, at: "Einki samband var millum játtan á figgjarlógini, og virkseimið, ið var sett í gongd ..."

Eg spyrji: Er gott samsvar millum tað, lögtingið játtaði til ilógur í 2011 og tað, roknskapurin - tó treyðugt - visir fyri sama ár? Eg meti ikki, at so er!

Fyrsta árið - í 2010 - eftir at nýggja játtanarskipanin varð samtykt, vórðu 14 mkr fluttar fram til fylgjandi ár. Næsta árið 94 mkr. Eru við hesum ikki grundir til at rópa varsko? Her er jú talan um stórar upphæddir.

Játtan og roknskapur

Nýggja játtanarskipanin gevur í undantaksføri loyvi til, at óbrúkt játtan verður flutt til komandi

ár. Orðingin í § 22, stk. 2 í lógini er fylgjandi:

"Hóast ásetingina í § 13, kann tað við átekning verða givin heimild at flyta óbrúktar lógjáltanir til seinni figgjarár"

Verður lisið orðarætt, er tað JÁTTANIN, sum skal flytast. Dugi ikki at síggja, at heimild verður givin til at brongla roknskapin við fantom-útreiðslum og -inntøkum, stavandi frá játtanaryvirlitinum. Aðalstjórin verjir við grein sínari

í fyrsta lagi skipan, sum neyvan er í tráð við tað, §22, stk. 2 í nýggju játtanarlógini heimiðlar. Í øðrum lagi verjir hann skipan, sum óneyðugt økir um ógjøgnumskygni viðvikjandi tí, sum fyriferst í landskassanum.

Danska játtanar- og roknskaparskipanin var í stóran mun fyrimynd, tá ið núverandi skipan her á landi varð tikin í nýtslu í 1997. Havi spurt meg fyri og sjálvur roynt at kanna eftir í donsku skipanini. Her sær út til, at serligt játtanarslag við tilhoyrandi krøvum um viðmerkingar verður nýtt á figgjarlógini fyri ilógjáltanir. Somuleiðis er krav um at nýta ávísa standardkonto, sum tó ikki kann brúkast í sambandi við sjálvan roknskapin. Við hesum verður skil hildið á búsketti og roknskapi. Kanska kundi danska skipanin eisini verið fyrimynd í hesum høpi.

Inflatióin komin í grundhugtøkini RLÚ1 og RLÚ2?

Aðalstjórin vísir á, at: "Í dag hava vit eina játtanarskipan og eitt roknskarparverk, ið greitt vísa bæði hvørjar skyldur landið tekur á seg (víst í tí sonevnda RLÚ 1) og hvat alment virksemi verður sett í gongd (víst í RLÚ 2)".

Eg má siga, at eg standi spyrjandi. RLÚ stendur fyrst og fremst

fyri úrslitinum, sum visir seg, tá ið útreiðslur verða frádrignar inntøkum í samband við rakstur og ilógur. At hetta úrslitið eisini skal siga nakað um skyldur - t.d. láns-skuld - má vera ein misskiling. Kann vera, at hugsað verður, at lögtingið, við at játta pening til ilógur, hevur bundið seg til at halda hesar, og at tær tí eiga at vera bókaðar inn í roknskapin. Um hetta er so, hvat so við øðrum útreiðslum, lögtingið játtar? Skulu eykjáltanir t.d. pr. automatik bókast inn í roknskapin, so hvørt tær verða samtyktar í lögtinginum?

RLÚ1 og RLÚ2 hugtøkini vórðu tikin í nýtslu fyri nøkrum árum síðani, eftir at føroysk embætisfólk høvdu kannað skipanina hjá norska statinum. Í norsku skipanini verður roynt at halda 'oljugrunnin' atskildan frá vanligum inntøkum og útreiðslum. Úrslitið av hesum vanligum postum varð á føroyskum til RLÚ1-hugtakið. Úrslitið eftir óvanligar postar (serinntøkur) fekk heitið RLÚ2.

RLÚ2-hugtakið hefur, tey fáu árin, hugtakið hefur verið í nýtslu, fyrst og fremst verið brúkt í sambandi við serinntøkur stavandi frá einskiljingum. Við hesum vórðu t.d. í árunum 2006 og 2007 ávikavist 532 mkr og 1.297 mkr hildnar uttan fyri vanliga rakstrarúrslit landskassans.

Í 2011 var ætlanin, at inntøkur, sum høvdu samband við útflutning av makrel-kvotum skuldu í búskapargrunn, og harvið gerast partur av RLÚ2-hugtakinum. Landsstýrismaðurin í figgjar-málum, Jørgen Niclasen, sigur seg nú hava bøtt um RLÚ1 úrslitið við út við 100 mkr, tí hann syrgdi fyri, at makrelinntøkurnar ikki endaðu í búskapargrunninum og harvið gjørdust partur av RLÚ2. Samstundis hefur hann iðin arbeiðt ímóti, at slíkar inntøkur aftur skulu koma landskassanum til góðar.

Átti landsstýrismaðurin tí ikki í tráð við sannføring sína arbeiðt fyri, at hendan 'eingangs-inntøkan' í 2011 endaði undir RLÚ2? Og er hetta saman við fiktivu lógu-útreiðslunum í RLÚ1 og fiktivu lógu-inntøkunum undir RLÚ2 ikki ábinding um, at týðningurin av grundhugtøkunum í sambandi við figgjarlógargerð er við at vera útholaður? Og hvussu við ilógunum, almenn partafeløg standa fyri í sambandi við tunnislgerð og flogvøll?